

Магістр 2 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розроблено узагальнену класифікацію факторів впливу на дебіторську заборгованість підприємства та розглянуто підходи різних авторів щодо етапів управління дебіторською заборгованістю. Подано практичні рекомендації щодо усунення неконтрольованого зростання дебіторської заборгованості.

Аннотация. Разработана обобщенная классификация факторов влияния на дебиторскую задолженность предприятия и рассмотрены подходы разных авторов относительно этапов управления дебиторской задолженностью. Даны практические рекомендации по устранению неконтрольованого роста дебиторской задолженности.

Annotation. The generalized classification of factors of influence on an enterprise accounts receivable is developed and approaches of different authors in relation to the stages of accounts receivable management are considered. Practical recommendations for eliminating uncontrolled growth of receivables are given.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, управління дебіторською заборгованістю, фактор, кредитна політика, аутсорсинг, рефінансування.

У сучасних умовах спостерігається тенденція до збільшення розмірів дебіторської заборгованості підприємств, що призводить до погіршення фінансового стану суб'єктів господарювання, зниження платоспроможності підприємств унаслідок недоотримання грошових коштів та сповільнення оборотності грошових коштів. Усе це загрожує погіршенню результатів діяльності та гальмуванню розвитку підприємств. Через це великого значення й особливої актуальності набувають питання розробки шляхів ефективного управління дебіторською заборгованістю.

Дослідженням проблеми управління дебіторською заборгованістю займалось багато вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків: Білик М. Д., Бланк І. О., Бутинець Ф. Ф., Власов І. О., Голов С. Ф., Головченко Т. П., Кузнецова С. А., Лень В. С., Момот Т. В., Новікова Н. М., Романюк А. А. та ін. У даний момент розробка комплексного підходу щодо управління дебіторською заборгованістю на стадії її формування має велике практичне значення, тому постає об'єктивна необхідність подальшого дослідження цього питання.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка методичних і практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління дебіторською заборгованістю.

Для досягнення поставленої мети слід вирішити такі завдання: визначити основні способи управління дебіторською заборгованістю, удосконалити запропоновані раніше класифікації факторів впливу на дебіторську заборгованість та розробити узагальнену класифікацію цих факторів та розглянути підходи різних авторів щодо етапів управління дебіторською заборгованістю.

Об'єкт дослідження – це дебіторська заборгованість підприємства.

Предмет дослідження – управління дебіторською заборгованістю підприємства.

Сучасна практика фінансового менеджменту пропонує два способи управління дебіторською заборгованістю на підприємстві: самостійне управління і передача управління заборгованістю на аутсорсинг. При самостійному управлінні заборгованістю використовуються виключно ресурси підприємства (трудова, фінансова, технічна). Для цього в організації можуть створюватися спеціалізовані служби: кредитні контролери, служби безпеки і т. п. Аутсорсинг дозволяє доручити роботу із заборгованістю спеціалізованій організації. Переваги аутсорсингу полягають у тому, що він дає можливість підприємству ефективно вирішувати ті завдання, якими самостійно займатися або дорого, або неможливо через нестачу ресурсів. Це особливо актуально для малого і середнього бізнесу. Крім того, профільний фахівець аутсорсингової компанії гарантує професійніше вирішення покладених на нього завдань.

Виникнення дебіторської заборгованості на підприємстві є об'єктивним процесом, який зумовлений існуванням ризиків при проведенні взаєморозрахунків між контрагентами за результатами господарської операції. До сьогодні не має чітко сформульованої та узагальненої класифікації факторів, що впливають на дебіторську заборгованість на підприємстві. Тому на рисунку наведено узагальнену автором класифікацію факторів [1, с. 81–82; 2; 3].

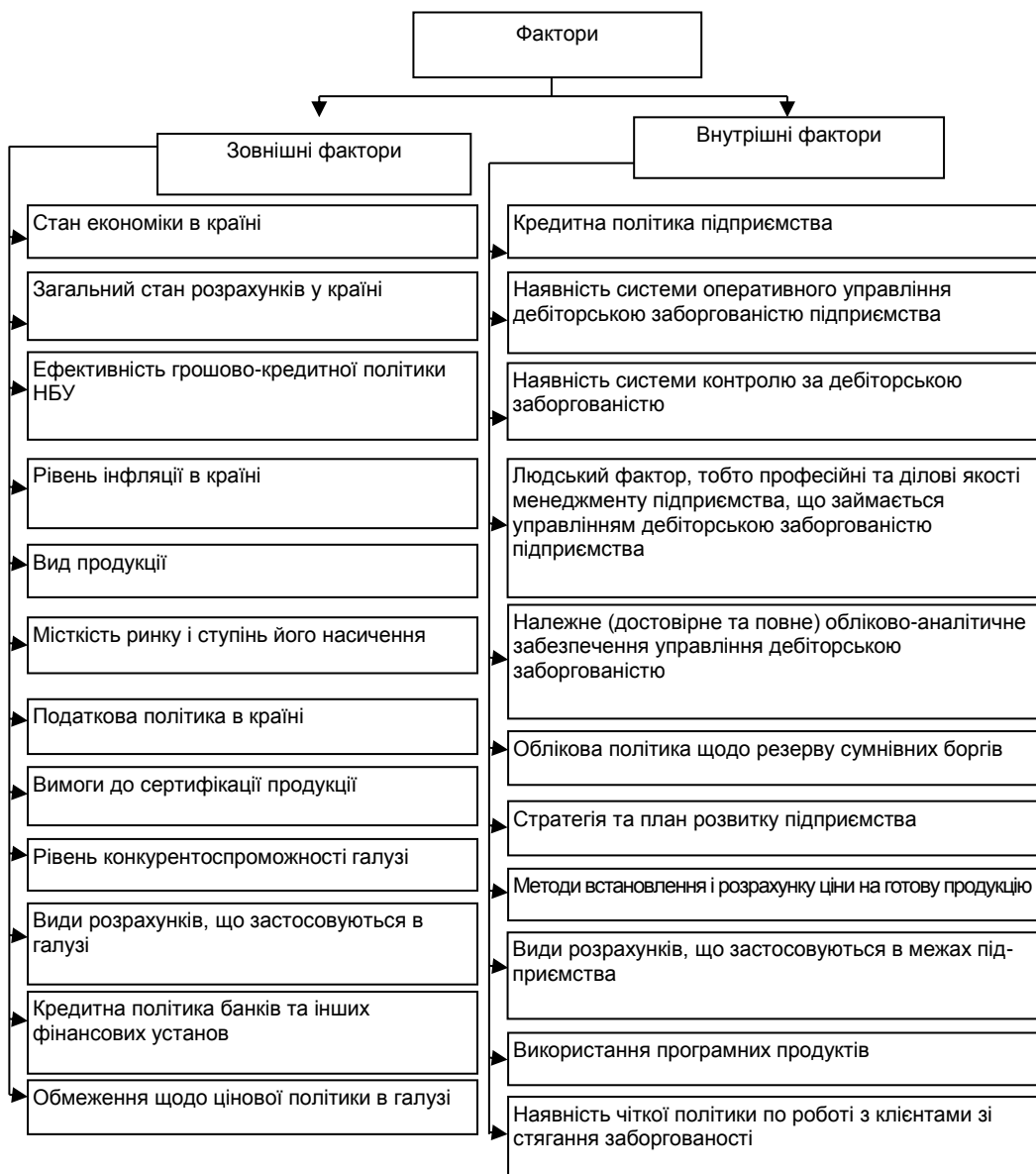

Рис. Фактори, що впливають на розмір та структуру дебіторської заборгованості

Поряд із зазначеними факторами слід відмітити недосконалість українського законодавства, де немає чіткого регулювання відносин між кредиторами та дебіторами. Зовнішні чинники не залежать від організації діяльності підприємства, і обмежити їх вплив неможливо або в окремих випадках практично неможливо. Внутрішні фактори залежать від професіоналізму фінансового менеджменту компанії, від наявності та ефективного функціонування системи управління дебіторською заборгованістю, особливо системи оперативного управління.

Для ефективного управління дебіторською заборгованістю слід розробити чіткий алгоритм, що в літературі представлений у вигляді етапів управління. На сьогодні існує багато підходів різних науковців щодо етапів управління дебіторською заборгованістю. Так, Бреславська Г. М. і Момот Т. В. [1, с. 82–83] виділяють чотири етапи: визначення можливостей кредитування, визначення умов кредитування, контроль за станом дебіторської заборгованості та формування умов забезпечення стягання дебіторської заборгованості.

Більшість науковців, таких, як А. Бланк і Добровольська О. В. [4, с. 6], Соловей Н. В. і Малиношевська К. І. [5] виділяють такі етапи управління дебіторською заборгованістю:

- 1) аналіз дебіторської заборгованості підприємства в попередньому періоді;
- 2) формування принципів кредитної політики щодо покупців продукції;
- 3) визначення можливої суми фінансових ресурсів, що будуть інвестуватися в дебіторську заборгованість по товарному (комерційному) і споживчому кредиту;
- 4) формування системи кредитних умов;
- 5) формування стандартів оцінки покупців і диференціація умов надання кредиту;
- 6) формування процедури інкасації дебіторської заборгованості;
- 7) забезпечення використання на підприємстві сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості;

8) побудова ефективних систем контролю за рухом і своєчасною інкасацією дебіторської заборгованості.

Така послідовність етапів, на думку автора, є найбільш обґрунтованою та дозволяє найбільш ефективно управляти дебіторською заборгованістю.

Такі автори, як Безугла В. О. і Чирва М. М. [6, с. 10] вважають, що управління слід починати з формування цілей та завдань управління дебіторською заборгованістю, відповідних фінансовій і маркетинговій політиці підприємства, а лише потім здійснювати аналіз інформаційної бази та виявлення доступних компанії ресурсів. Завершальним етапом, на думку цих авторів, є вибір методів та інструментів управління дебіторською заборгованістю, що дозволяють при можливостях компанії реалізувати поставлені цілі і завдання.

Безконтрольне зростання дебіторської заборгованості – досить поширене явище в умовах кризи неплатежів, тому перед підприємствами постає вибір або здійснення самостійного управління дебіторською заборгованістю, або передача управління заборгованістю на аутсорсинг. Але, перш за все, слід зазначити, що на розмір та структуру дебіторської заборгованості здійснюють вплив внутрішні та зовнішні фактори, але лише внутрішні залежать від професіоналізму фінансового менеджменту компанії та можуть підлягати управлінню. Автором було розглянуто різні підходи науковців щодо етапів управління, а саме алгоритм А. Бланка, Добровольської О. В., Маліношевської К. І. було вибрано за найбільш ефективний. Кожний з етапів дозволяє впорядкувати відносини з дебіторами та досягнути необхідних показників управління дебіторською заборгованістю. Але найбільше значення набуває здійснення контролю, який дозволяє з'ясувати, наскільки ефективно та своєчасно відбувається погашення дебіторської заборгованості, чи запропонована відстрочка платежу відповідає вимогам ринку та стану підприємства.

У подальшому слід дослідити процес вибору кредитної політики та шляхи обрання правильної і збалансованої кредитної політики, а також слід дослідити такий важливий інструмент управління дебіторською заборгованістю, як знижки клієнтам.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Бреславська Г. М. Вартісно-орієнтоване управління дебіторською заборгованістю підприємства / Бреславська Г. М., Момот Т. В. // Бізнесінформ. – 2011. – № 3. – С. 81–83. 2. Єдинак Т. С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств в умовах фінансово-економічної кризи [Електронний ресурс] / Єдинак Т. С. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>. 3. Таратуга Л. В. Управління поточною дебіторською заборгованістю в умовах кризи [Електронний ресурс] / Таратуга Л. В. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>. 4. Добровольська О. В. Сучасна система контролю за дебіторською заборгованістю підприємств / Добровольська О. В. // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 1(5). – С. 5–11. 5. Соловей Н. В. Проблеми обліку дебіторської заборгованості [Електронний ресурс] / Соловей Н. В., Маліношевська К. І. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>. 6. Безугла В. О. Фінансовий механізм оптимізації дебіторської заборгованості підприємства / Безугла В. О., Чирва М. М. // Наука й економіка. – 2009. – № 2 (14). – С. 9–13.

